

ПЕДАГОГ КАДРЛАРНИНГ ДИПЛОМАТИК МУЛОҚАТ ҚОБИЛЯТИНИ ТАКОМИЛАШТИРИШ

Мукумова Дилрабо Инатовна
“ТИҚХММИ” Миллий тадқиқот университети доценти

Ризаева Шахноза Ашууровна
университет мустақил тадқиқотчиси

Темирова Зохида Илхомжон қизи
университет илмий изланувчиси

Аннотация. Педагог кадрларни тайёрлашда асосан бошқарув тенденциялари муҳим аҳамиятга эга ҳамда комиликка эришган шахсларнинг муомала мароми, мулоҳаза юритиш услуби, муносабатга киришиш укувчанлиги, вазиятдан чиқиш салоҳиятига бошқа одамлар ҳам тақлид қилади ва ҳаёт тажрибасида унга риоя этиб келади. Коммуникатив ва дипломатик қобилиятларни ривожлантиришда энг муҳим томонлари, салбий руҳий ҳолатга тушмасликка ҳаракат қилиш.

Аннотация. В обучении педагогических кадров в основном важны управленческие тенденции и достигшие комичности ритм поведения, стиль рассуждений, ловкость в установках, способность выйти из ситуации подражают другим людям и следуют им в жизненном опыте. Наиболее важными аспектами в развитии коммуникативных и дипломатических способностей являются: стараться не впадать в негативное состояние ума.

Abstract. In the training of pedagogical personnel, mainly management trends are important the treatment rhythm of persons who have achieved perfection, the method of reasoning, the ability to enter into an attitude, the potential to get out of the situation is also imitated by other people and is adhered to in life experience. The most important aspect in the development of communicative and diplomatic abilities is the desire not to fall into a negative state of mind.

Калит сўзлар:

Психология сўзининг луғавий маъноси грекча “псюхе “жон, рух, “логос”– фан, таълимот деган маънони англатади.

Педагогика (юнонча. paidagogike) — тарбия, таълим ҳамда маълумот беришнинг назарий ва амалий жиҳатларини ўрганувчи фан.

Қириш: Педагог кадрларни тайёрлашда асосан бошқарув тенденциялари муҳим аҳамият касб этади. Жумладан, комиликка эришган шахсларнинг муомала мароми, мулоҳаза юритиш услуби, муносабатга киришиш укувчанлиги, вазиятдан чиқиш салоҳиятига бошқа одамлар ҳам тақлид қилади ва ҳаёт тажрибасида унга риоя этиб яшайди. Одамлар ўртасидаги шахслараро муносабат жараёнида ғайритабиий ижтимоий ҳолат ёки ҳодисага

онгли таяниш ўзини-ўзи мукаммаллаштириш, рўёбга чиқариш, бошқариш, баҳолаш, ўзига-ўзи буйруқ бериш шахснинг рухий дунёсидаги муҳим камолот даражасидаги босқичидир.

Ижтимоий муҳит - бу инсоннинг аниқ мақсадлар ва режалар асосида фаолият кўрсатадиган дунёсидир. Мазмунан ҳар бир инсоннинг шу ижтимоий олам билан алоқаси унинг инсоният тажрибаси, маданияти ва қабул қилинган, тан олинган ижтимоий хулқ нормалари доирасидаги ҳаракатларида намоён бўлади. Психология илмининг намоёндалари бўлмиш олимларнинг бутун бир авлоди ана шу шахс ва жамият алоқалари тизимида инсоннинг туб моҳиятини англаш, унинг ривожланиши ва камол топиши қонуниятларини излаганлар. Одамлар бир-бирлари билан мулоқотга киришар экан, уларнинг асосий кўзлаган мақсадларидан бири ўзаро бир-бирларига таъсир кўрсатиш, яъни фикр-ғояларига кўндириш, ҳаракатга чорлаш, установакаларни ўзгартириш ва яхши таассурот қолдиришдир.

Мақсад ва вазифалари; Коммуникатив ва дипломатик қобилиятларни ривожлантиришда шахслардаги индивидуал психологик хусусиятга ҳам алоҳида эътибор бериш лозим бўлади. Бизга маълумки, барча инсонлар қобилиятли бўладилар, бироқ, уларнинг барчаси ҳам ўзларидаги қобилиятларни ривожлантириш билан шуғулланишмайди. Қобилиятли инсон бўлиб шаклланишда одам кўп жабҳаларда иштирок этиши, ўзидаги умумий ва махсус қобилиятларни ривожлантириши лозим. Шунинг учун ички ва ташқи тақлидни тушуниш ҳамда босқичма-босқич эгаллаб бориш бўлғуси мутахассиснинг касбий тайёргарлиги ҳамда баркамол шахс сифатида шаклланишининг гаровидир. Баъзи шахсларнинг коммуникация жараёнида иштирок этолмаслигининг асосий сабаби – ўзини юқори ёки паст баҳолаш туфайли, ўзига ва уни қуршаб турган одамларга нотўғри муносабатидир. Бунинг олдини олиш имкониятлари мавжуд бўлиб, асосан, қуйидагиларга аҳамият бериш ижобий самара беради: 1) Ҳамкорлик фаолиятида, мулоқотлар тизими орқали мулоқот жараёнининг барча аъзолари ўртасида инсонпарварлик муносабатларини ташкил қилиш, эмоционал муҳитни таққослаш имкониятини юзага келтириш; 2) Мулоқотда ички муносабатлар тизимида ҳар бир аъзонинг қулай мавқеини таъминлашга қаратилган тадбирларни амалга ошириш; 3) Инсоннинг мулоқот хусусиятлари, мароми, усуллари, шакллари тўғрисидаги ахборотни эгаллашига оид махсус машғулотларни уюштириш; 4) Шахслараро муносабатлар ва мулоқот усуллари мўлжалланган ишбилармонлик ўйинлари, психодрама, тренинг тизимини яратиш. Коммуникатив қобилият тўлиқ кечиши учун: коммуникатор-гапирувчи, хабар берувчи ва реципиент хабарни қабул қилувчи бўлиши керак. “К” билан “Р” ўртасида тўлақонли мулоқот кечиши учун: нутқ – хабар тушунарли бўлиши керак. Мулоқотга киришувчилар орасидаги нутқ бир-бирини қизиқтирадиган ва нутқларида озми-кўпми ҳиссиётлари намоён бўлиши керак. Дипломатик мулоқотни ташкил этишда қуйидаги коммуникатив қобилиятларни турларга ажратиш мумкин.

А) Очик коммуникация–ўз фикрини оширмасдан баён этиш.

Б) Бефарқ коммуникация–мулоқотда ўзини бефарқдек кўрсатиб, гаплашаётган мавзунинг ўзига алоқаси йўқдек тутиш.

В) Ёпиқ коммуникация – ўзининг нутқида ўз нуқтаи-назарини, асл мақсадини яшириш. Кўпинча, инсон бошқа киши билан мулоқотга киришар экан, асосий мақсади у кишини ўрганиш билан бирга, ўзи ҳақидаги фикрларни билишга интилади. Демак, одам ўзининг аксини кўриши учун ҳам иложи борича кўп одам билан мулоқотда бўлиши керак. Демак, инсон ўзидаги баъзи бир сифатларни текшириши учун ва унга ишонч комил бўлиши учун шу хусусиятларини бошқа одамларда (муносабатда, мулоқотда) ҳам излайди. Агар шахс, баъзан ўзидаги сифатларни бошқа кишиларда топмаса ёки уни тушунмаса (тушунмасалар) бу кишида ўзига ишончсизлик, ўзидан қоникмаслик ҳисси келиб чиқади, бу эса ўз навбатида кишида ўзидан норозилик, кўрқув каби руҳий ҳолатни юзага келтиради. Дипломатик мулоқотни шакллантиришда шахснинг ўзига хос шаклланган сифатлари, шахсий фазилатларининг аҳамияти жуда катта, жумладан, шахсда ижобий шахсий фазилатлар: хушмуомалалик, камтарлик, инсонпарварлик, тўғри сўзлилиқ, виждонлилиқ каби шахсий сифатлар билан бирга билимлилик, мулоҳазалилик, нотиклик, интеллектнинг ривожланганлиги ҳам муҳим ўрин тутди. Дипломатик қобилиятларни ривожлантириш, асосан, мулоқот орқали ташкил топади ва қуйидаги психологик билимларга таянган ҳолда такомиллаштириш мақсадга мувофиқдир:

-Мулоқотга киришиш ва саломлашишда табассум қилиш;

-Мулоқот давомида ўзининг самимийлигини билдириш;

-Мулоқот давомида – суҳбатдошнинг исмини айтиб мурожаат қилиш (ёки отасининг исми билан бирга);

-Мулоқот давомида “ташвишга қўйганим учун узр”, “марҳамат”, “агар қарши бўлмасангиз”, “ташаккур” каби илтифотли сўзларни ишлатиш ҳам тарбияланганлик белгисидир;

-Мулоқот давомида сабр билан тинглаш;

Хулоса. Дипломатик мулоқотда қобилиятлар ижобий шакллантирилса, муносабатларда хафагарчилик ҳиссини уйғотмасдан туриб бошқа одамга нисбатан ўзининг таъсирини ўтказиш амалга оширилади. Масалан, шахслараро муносабатларда бирон муаммо юзасидан норозиликни билдиришдан олдин аввал уни мақтаб қўйиш, суҳбатдошга буйруқ беришнинг ўрнига савол билан мурожаат қилиш; кичик ютуқлар бўлса ҳам уни сўз билан мақтаб қўйиш инсондаги ижобий эмоцияларни уйғотади. Шу сабабли инсон учун энг муҳим нарса мулоқотдаги шеригининг (партнёрининг) ўзи билан ҳамфикрлиги ҳам инобатга олинади. Дипломатик қобилиятли киши мулоқотга киришиш давомида нафақат мулоқот жараёнига балки, ўзининг ташқи кўринишига катта аҳамият бериши лозим. Мулоқот давомида табассум қилиш, тинглаш маҳорати, суҳбатдошнинг

қизиқишларини инобатга олиш, самимий муносабат билдириш шакллантирилган бўлиши лозим.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Исмоилова З.К. Талабаларнинг касбий педагогик малакаларини шакллантириш: Дис..... п.ф.н.-Т.: 2000.-133 б.
2. Иноятов У.И. Ўрта махсус, касб-ҳунар таълими муассасаларида ўқув жараёнини ташкил этиш ва уни такомиллаштириш. Услубий қўлланма.-Т.: ЎМКХТТМ. 2001-43 б
3. Рашидов Х.Ф. Особенности развития среднего специального, профессионального образования в Узбекистане. - Т.: «Фан» Академия Наук Республики Узбекистан, Ташкент, 2004. - 288 с.
4. <http://www.lex.uz> (ЎзР қонун ва ҳужжатлари)
5. <http://www.ziyounet.edu.uz> (Билим портали)